30.3.2021 VVTDno-2021-361

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä (HE 39/2021 vp) eduskunnalle laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä HE 39/2021 laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoo yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 18 § sekä lain yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014) 3 § nojalla lain soveltamista, puuttuu syrjintään ja edistää yhdenvertaisuutta. Valtuutettu toimii myös kansallisena ihmiskaupparaportoijana ja maastapoistamisen täytäntöönpanon valvojana. Tehtäviin sisältyy lisäksi ulkomaalaisten oikeuksien ja aseman edistäminen.

1. Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi perustuslaissa turvatun liikkumisvapauden väliaikaisesta rajoittamisesta väestön suojaamiseksi covid-19-epidemian leviämiseltä. Lailla voidaan rajoittaa tietyllä alueella henkilön liikkumista ja oleskelua muualla kuin kotikunnassa olevassa asuinpaikassa tai muussa siihen rinnastuvassa asuinpaikassa, jos se on välttämätöntä vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaavan hyvin laajalle levinneen vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi.

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU PL 24 Puhelin: 0295 666 800 Internet: www.syrjintä.fi
00023 Valtioneuvosto Sähköposti: yvv@oikeus.fi

Esityksessä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi velvollisuus käyttää niillä alueilla, joille on säädetty liikkumis- ja oleskelurajoituksia, suun ja nenän peittävää kasvomaskia tai hengityssuojainta sisätiloissa ja liikennevälineissä, joissa on muita kuin samaan talouteen kuuluvia henkilöitä.

Esitys annetaan perustuslain 23 §:n mukaisena tilapäisenä poikkeuksena perusoikeuksiin poikkeusoloissa. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa 14.5.2021 asti.

2. Yleisiä huomioita

Valtuutettu toteaa ensinnäkin, että covid-19-viruksen aiheuttama koronapandemia on monin tavoin sellainen poikkeuksellinen tilanne yhteiskunnassamme, että se antaa aiheen toimenpiteisiin ja järjestelyihin väestön elämän ja terveyden suojelemiseksi. Suomi on toistaiseksi pääosin selviytynyt hyvin pandemian hoidossa ja rokotusten eteneminen antaa toiveita siitä, että tilanne on helpottumassa lähikuukausina.

Tartuntatilanne on kuitenkin tällä hetkellä ongelmallisessa vaiheessa erityisesti pääkaupunkiseudulla ja Turun seudulla. Vaikuttaa siltä, että covid-19-viruksen muunnokset myös leviävät herkästi. Hallituksen esitys on ymmärrettävä tätä taustaa vasten.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää kuitenkin vakavan huolensa lainsäädännön kielteisistä yhdenvertaisuusvaikutuksista sekä syrjinnän riskeistä.

3. Hallituksen esityksen yhdenvertaisuusarviointi on puutteellinen

Hallituksen esitykseen sisältyvät nyt voimakkaat toimet perusoikeuksien rajoittamiseksi. Näitä toimia on tärkeää arvioida myös yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden näkökulmasta, yhdenvertaisuuslain nojalla. Tällöin tulee arvioida sitä, muodostavatko esitetyt toimenpiteet joko välitöntä syrjintää yhdenvertaisuuslain 11 § tarkoittamalla tavalla tai välillistä syrjintää lain 13 § tarkoittamalla tavalla joillekin henkilöille tai henkilöryhmälle iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Vaikka pandemian rajoitustoimenpiteet ovat tartunnan estämisen näkökulmasta välttämättömiä, tiedossa on, että rajoituksilla on kuluneen vuoden aikana ollut vakavia seurauksia monille ryhmille, joiden asema on entisestään ollut haavoittuva ja jolla on ollut korostunut riski väkivallalle ja muille oikeudenloukkauksille. Ihmisoikeusvaltuuskunta nosti suosituksissaan tammikuussa 2021 esiin muun muassa naisiin kohdistuvan sekä lähisuhdeväkivallan:

”Koronakriisin aiheuttamat karanteenit, rajoitettu liikkuminen ja etätyöt ovat lisänneet turvattomuutta sekä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa. Poliisihallituksen joulukuussa

antaman arvion mukaan kotihälytysten määrä kasvaa vuonna 2020 noin neljänneksen edellisvuoteen verrattuna. Ennestään väkivaltainen kumppani, alkoholin käyttö, pelko ansiomenetyksestä ja niin edelleen kulminoituvat väkivallaksi, kun korona-aikana vietetään entistä enemmän aikaa neljän seinän sisällä. Myös monet lapset ovat vaikeassa tilanteessa joko väkivallan uhreina tai sen todistajana. Aiempaa useampi teko jää piiloon, koska muun muassa kontaktit perheen ulkopuolisiin henkilöihin ovat vähentyneet. Uhreiksi joutuvat entistä helpommin monet jo muutenkin heikommassa asemassa olevat, kuten iäkkäät ja vammaiset naiset, lapset ja nuoret, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, ihmiskaupan uhrit ja maahanmuuttajat." (Koronapandemian vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen Ihmisoikeusvaltuuskunnan suosituksia, Ihmisoikeuskeskus, 18.1.2021.)

Hallituksen esityksessä ei ole tehty varsinaista yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia, vaikka tällainen velvoite on kaikilla viranomaisilla, mukaan lukien ministeriöillä, yhdenvertaisuuslain 5 § nojalla. Julkisuudessa olleiden tietojen perusteella hallituksen esitystä on valmisteltu jo pidemmän aikaa. Tästä huolimatta arviointia esityksen vaikutuksista erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin, jotka myös saattavat olla syrjinnän vaarassa, ei ole varsinaisesti tehty. Esitykseen sisältyy toki joitakin huomioita yksityiskohtaisissa perusteluissa lainsäädännön vaikutuksista eri henkilöryhmiin, mutta kattavaa arviointia tämän lain vaikutuksista yhdistettynä muihin rajoitustoimenpiteisiin ei ole tehty. Tämä on selkeä puute.

4. Huomioita esityksen vaikutuksista

Esityksen vaikutukset lapsiin

Koronarajoituksia on ollut voimassa Suomessa eri tavoin jo runsaan vuoden. Tämä ajanjakso muodostaa erityisesti lasten ja nuorten kohdalla huomattavan osan heidän elämästään ja muistoistaan. Valtuutettu viittaakin lapsiasiavaltuutetun sosiaali- ja terveysvaliokunnalle antamaan lausuntoon, jossa nostetaan esille kaikkiin alle 18-vuotiaisiin, siis lapsiin, kohdistuneiden toimenpiteiden riskit ja huolenaiheet.

Eri vähemmistöihin kuuluvien tai haavoittuvassa asemassa olevien lasten tilannetta pandemiavuoden aikana on myös käsitelty perusteellisesti julkaisussa *"Lapset, nuoret ja koronakriisi. Lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteuttamiseksi"*, (Valtioneuvoston julkaisuja 21:2021;). Siinä todetaan seuraavasti: *"Kriisin kielteiset vaikutukset kohdistuvat erityisesti niihin lapsiin, nuoriin ja perheisiin, jotka ovat jo ennestään olleet heikommassa asemassa. Vaikutukset kasaantuvat ja kumuloituvat lasten, nuorten ja perheiden arjessa."* (s. 36). Esimerkiksi monet vammaisten lasten kuntoutuspalveluja on keskeytetty (s. 44), romanilasten haasteita etäopetukseen siirryttäessä ei ole huomioitu (s. 65), Maahanmuuttoviraston palveluissa tapahtuneet viiveet ovat hidastaneet maahanmuuttotaustaisten lapsiperheiden pääsyä palveluihin (s. 69) ja sateenkaarinuorten ahdistus, masennus,

pelot, yksinäisyys ja itsetuhoisuus ovat lisääntyneet (s. 71). Kaiken kaikkiaan syrjäytymisen ja eriarvoistumisen riski on lisääntynyt.

Arvioitaessa liikkumisrajoitusten vaikutuksia lapsiin ja nuoriin tulee huomioida ne rajoitustoimenpiteet, joita lapsiin ja nuoriin on kohdistunut ja kohdistuu edelleen. On ilmeistä, että samojen lasten ja nuorten kohdalle saattaa kasaantua rajoitusten myötä niin kunnallisten tartuntatautiviranomaisten, aluehallintoviraston, kuin käsittelyssä olevan lainsäädännön mukaiset, huomattavat rajoitustoimet, mukaan lukien pitkittynyt etäopetus. Ryhmä on merkittävä: 0-19-vuotiaita oli Tilastokeskuksen mukaan 31.12.2019 Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten, sekä Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin alueella 344 963. On nähtävä se, että aikuisten mielestä lyhyehköltä tuntuva aikajakso, kuten kolmen tai kuuden viikon rajoitus, voi lapsen tai nuoren kohdalla olla juuri se lisä muuhun kuormitukseen, joka käy hänelle liian suureksi taakaksi.

Esityksen 3 pykälässä säädetään poikkeuksista 2 pykälän yleiseen liikkumisvapauden rajoitukseen. 3 § 2 momentin mukaan vuonna 2008 tai sen jälkeen syntyneet lapset saisivat leikkiä ja ulkoilla muiden lasten kanssa. Vanhempiin lapsiin kohdistuisivat samat liikkumisvapauden rajoitukset kuin aikuisiin. Tätä rajausta ei ole varsinaisesti esityksessä perusteltu, eivätkä hallituksen esityksessä esitetyt tiedot epidemian leviämisestä tue tällaista ikään perustuvaa rajausta: esityksessä todetaan, että koronatauti leviää tällä hetkellä erityisesti 20-45-vuotiaiden keskuudessa. Lasten ja nuorten kokemien, kasautuvien haasteiden johdosta tulisi lapset ja aikuisten nuorimmat ikäluokat jättää tiukimpien rajoitusten ulkopuolelle.

Esityksen 3 pykälässä säädetään poikkeuksista 2 pykälän yleiseen liikkumisvapauden rajoitukseen. Ehdotetun 3 § 2 momentin mukaan vuonna 2008 tai sen jälkeen syntyneet lapset saisivat leikkiä ja ulkoilla muiden lasten kanssa. Vanhempiin lapsiin kohdistuisivat samat liikkumisvapauden rajoitukset kuin aikuisiin. Tätä rajausta ei ole perusteltu, eivätkä hallituksen esityksessä esitetyt tiedot epidemian leviämisestä tue tällaista ikään perustuvaa rajausta: esityksessä todetaan, että koronatauti leviää tällä hetkellä eritysesti 20-45-vuotiaiden keskuudessa.

Valtuutettu esittää, että lain 3 § 3 momentti muutetaan muotoon:

Edellä 2 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen sallittua on myös alle 20-vuotiaan lapsen tai nuoren ulkoilu, leikkiminen tai ajan viettäminen ulkona muiden lasten ja nuorten kanssa.

Liikkumisvapauden rajoitukset aikuisille

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää huomiota hallituksen esityksen varsin suppeaan vaikutusten arviointiin erityisesti yhteiskunnan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia henkilöitä ja ryhmiä koskien. Asunnottomien ja päihteidenkäyttäjien asema on korona-aikana muodostunut entistä vaikeammaksi ja liikkumisvapauden rajoitukset kohdistuvat myös heihin. 2 §:n perusteluissa todetaan

esimerkiksi erikseen, että asunnottoman, jolla ei ole pysyvää asuinpaikkaa, tulisi pysytellä samalla alueella, jossa hän on oleskellut liikkumisrajoitusten astuessa voimaan. Asunnottomien tilanne on kuitenkin usein sellainen, että heidän on pakko liikkua paikasta toiseen etsiessään turvallista paikkaa, ravintoa tai peseytymismahdollisuutta.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on omana aloitteenaan tutkinut kunnan toimintaa asunnottomuuden vähentämiseksi sekä asunnottomien henkilöiden sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseksi poikkeustilan aikana. Apulaisoikeusasiamies toteaa tuoreessa ratkaisussaan (EOAK/ 2446/2020), ettei oikeutta asuntoon ole turvattu perustuslaissa yksilöllisenä oikeutena. Perustuslain 19 §:n 1 momentti asettaa kuitenkin julkiselle vallalle velvollisuuden turvata jokaiselle välttämättömän huolenpidon. Pykälän 4 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Apulaisoikeusasiamies korosti ratkaisussaan, että pandemian aikana asunnottomuuden vähentäminen on ensisijainen keino jokaisen terveysturvallisuuden parantamiseksi. Vaikka kunnat olivat asettaneet tavoitteekseen asunnottomuuden vähentämisen apulaisoikeusasiamies ei pitänyt saavutettuja tuloksia riittävinä. Pitkäaikaisasunnottomien määrä on edelleen korkea.

Liikkumisvapauden rajoitukset sekä maskipakko aiheuttavat erityisiä haasteita paperittomille, jotka kaikki ovat vailla vakituista asuntoa. Vastaanottolain (laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta, 746/2011) 14 a §:n perusteella turvapaikanhakijan vastaanottopalvelut päättyvät, mikäli hän on saanut käännytyspäätöksen, jota poliisi ei kuitenkaan pysty viranomaistoimin täytäntöönpanemaan. Tässä tilanteessa turvapaikanhakija joutuu lähtemään pois vastaanottokeskuksesta eli hän jää paperittomaksi. Hänen välttämätön toimeentulonsa ja huolenpitonsa turvataan perustuslain 19 §:llä, joka ei kuitenkaan takaa hänelle vakituista paikkaa, jossa oleskella. Valtuutettu pitää tärkeänä, että covid-19 pandemian aikana, ja erityisesti esitetyn lain voimassaoloaikana, pidättäydytään toimenpiteistä, jotka aiheuttavat lisää paperittomuutta ja asunnottomuutta. On varmistettava, ettei ketään poisteta vastaanottopalveluiden piiristä kadulle. Tästä syystä valtuutettu katsoo, ettei vastaanottolain 14 a §:ää tule soveltaa esitetyn lain voimassaoloaikana.

Valtuutettu toteaa, että esitetyt liikkumisvapauden ja kontaktien rajoitukset kohdentuvat myös laajemmin aikuisten kohdalla varsin eri tavoin riippuen perhe- ja asumismuodosta. Esityksen lähtökohtana on, että yhteydenpitoa samassa taloudessa asuvien kesken ei rajoiteta, kun taas käytännössä kaikki muu yli 14-vuotiaiden välinen yhteydenpito on kielletty. Kun lain varsinaisena tarkoituksena on esityksen mukaan suurten ihmisryhmien kontaktien ja esimerkiksi juhlien estäminen, niin tähän tavoitteeseen on päädytty kiertoteitse, asettamalla yhden hengen tai yhden aikuisen ja hänen lastensa taloudet käytännössä eristyksiin. Tätä ei voida pitää sillä tavoin perusteltuna ja oikeasuhtaisena, että yhdenvertaisuuslain 11 § oikeuttamisperusteet erilaiselle kohtelulle perustuslain 10 §:n yksityis- ja perheelämään puuttumiseksi täyttyisivät. Korona-aikana esimerkiksi ikäihmiset tai muutoin yhden aikuisen

talouksissa elävät ovat saattaneet luoda oman ”koronakuplan”, niin että yhteydenpito on kokonaan rajoitettu vaikka 2-4 ystävään, jotka keskinäisellä sopimisella ovat rajoittaneet kontaktejaan muihin ihmisiin. Näin on voitu ylläpitää tärkeitä ihmissuhteita, oman talouden ulkopuolella. Ei ole perusteltua, että esimerkiksi yhteiskunnallisen luottamustoimen hoitamiseksi liikkuminen on perusteltua, mutta ei ystävän tapaamiseksi.

Valtuutettu esittää, että lain 3 § 2 momentin poikkeusluetteloon lisätään säännös

x) ystäväpiirin tapaamiseksi siten, että tapaaminen rajataan kahteen talouden ulkopuoliseen aikuiseen.

5. Kasvomaski ja poikkeamiset terveydellisistä syistä

Ehdotetun 2 §:n mukaan kasvomaskia ei tarvitse käyttää, jos terveyteen liittyvät syyt sen estävät. Valtuutettu pitää ehdotetun kaltaista poikkeusta ns. maskipakkoon yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta tarpeellisena. Yhdenvertaisuuslaissa kielletään välitön ja välillinen syrjintä terveyteen ja vammaisuuteen perustuen (8 §).

Valtuutettu kuitenkin toteaa, että poikkeuksesta tulisi yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta säätää nyt ehdotettua täsmällisemmin tai vähintäänkin perustella ja ohjata säännöksen tulkintaa riittävästi valiokunnan mietinnössä. Säännöksen perusteluissa ei käsitellä sitä, miten henkilö voi osoittaa terveydellisiin syihin perustuvan poikkeamistarpeensa maskipakosta eikä näin ollen myöskään ohjeisteta sitä, miten poliisi lakia valvoessaan kyseistä lainkohtaa tulkitsee.

Oikeusvarmuuden ja ennakoitavuuden näkökulmista maskinkäyttövelvollisuudesta vapauttamisen edellytyksistä sekä menettelystä, jonka noudattamista vapautuksen saaminen edellyttää, tulisi ohjia riittävästi lain tasolla tai mietinnössä.

Valtuutetun näkemyksen mukaan maskittoman henkilön esittämä oma uskottava selvitys siitä, että hän ei voi terveydellisistä tai vammaisuuteen liittyvistä syistä maskia käyttää, tulisi katsoa riittäväksi selvitykseksi. Tämä tulisi huomioida eduskuntakäsittelyssä ja lakia koskevassa mietinnössä.

Mikäli edellä mainitun kaltaista selvennystä ei lakia säädettäessä eduskunnassa tehdä ja poliisin katsottaisiin esimerkiksi jossain tilanteissa olevan mahdollista edellyttää valvottavalta henkilöltä terveydenhuollon ammattihenkilön tekemää arviota terveydentilastaan, tulisi tätä valtuutetun näkemyksen mukaan arvioida perusteellisesti yhdenvertaisuuden ja syrjinnän kiellon näkökulmasta eduskuntakäsittelyssä ja mietinnössä sekä tehdä tarvittavat täsmennykset lakiin. Tällöin laissa tulisi säätää riittävän tarkkarajaisesti ja täsmällisesti menettelystä, jota noudattaen henkilö voisi vaivatta, viivytyksettä sekä maksutta saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kyseisen todistuksen.

Säännöksen kohdalla on kiinnitettävä huomiota YK:n vammaisyleissopimuksen 1. artiklan mukaiseen vammaisuuden määritelmään. Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Lisäksi on kiinnitettävä huomioita viranomaisia koskevaan velvollisuuteen tehdä kohtuullisia mukautuksia vammaisen henkilön yhdenvertaisten oikeuksien toteutumiseksi (yhdenvertaisuuslain 15 §). Velvoite kohtuullisiin mukautuksiin tulee huomioida esimerkiksi poliisin valvoessa maskipakkoa ja asioidessaan vammaisen henkilön kanssa.

6. Lain toimeenpano ja valvonta

Poliisin suorittaman valvonnan syrjimättömyyteen on kiinnitettävä huomiota

Poliisille asetettaisiin 5 §:ssä vastuu valvoa laissa asetettavien rajoitusten ja velvoitteiden noudattamista. Ehdotetun 5 §:n perusteluissa viitataan lyhyesti poliisilakiin perustuviin yhdenvertaisuuden ja perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamista koskeviin velvoitteisiin. Yhdenvertaisuusvaltuutettu korostaa, että ehdotetun lain mukaista valvontaa ei saa kohdistaa tai toteuttaa siten, että valvonta ja/tai sen perusteella määrättävien seuraamusten (6 § ja 7 §) kohdentuminen voisivat muodostua välittömästi tai välillisesti syrjiväksi. Tämä olisi tarpeellista nimenomaisesti huomioida hallintovaliokunnan mietinnässä.

Organisoidessaan ja ohjeistaessaan lain valvonnan toimeenpanoa poliisin tulee kiinnittää huomiota yhdenvertaisuuslaissa säädettyyn syrjinnän kieltoon (8 §) sekä velvoitteeseen edistää yhdenvertaisuutta (5 §). Etnisen syrjinnän kiellon mukaisesti ketään ei tule valita valvonnan kohteeksi esimerkiksi siksi, että hänet ulkonäön perusteella oletettaisiin kuuluvan tiettyyn etniseen ryhmään, ulkomaalaiseksi tai maahanmuuttaneeksi. Mikäli valvontaa kohdistetaan erityisesti tai muita paikkoja enemmän tiettyihin paikkoihin tai alueille, on varmistettava, että kohdistamisessa huomioidaan yhdenvertaisuuslain mukainen välittömän ja välillisen syrjinnän kielto. Seuraamusten toimeenpanossa on vältettävä tilanne, että seuraamukset käytännössä ja suhteettomasti kohdistuvat kaikkein heikoimmassa asemassa olevaan väestönosaan.

Yhdenvertaisuuden edistämisvelvoite huomioiden poliisin tulee valvonnan kohdistamisessa ja muussa toteuttamisessa välttää tapoja, jotka olisivat omiaan leimaamaan kielteisellä tavalla ja ruokkimaan syrjiviä asenteita eri väestöryhmiä ja esimerkiksi maahanmuuttaneita tai ulkomaalaisia kohtaan.

Valtuutettu katsoo tarpeelliseksi, että edellä esitettyihin seikkoihin kiinnitetään huomiota eduskuntakäsittelyssä.

Haavoittuvassa ja sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevat on huomioitava valvonnassa sekä seuraamuksissa

Rajoitustoimet mukaan lukien nyt esitetyt hyvin merkittävät rajoitukset vaikuttavat käytännössä eniten haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin kuten paperittomiin, liikkuvaan väestöön, ihmiskaupan uhreihin, asunnottomiin tai muulla tavoin marginaalissa eläviin sekä sosioekonomisesti heikossa asemassa oleviin, joilla on arjessaan muita vähemmän valinnan varaa järjestää elämäänsä vaihtoehtoisin tavoin.

Rajoitusten valvonnan seuraamusten kohdentumisessa on käytettävä harkintaa ja huomioitava, että erityisen haavoittuvassa asemassa olevilla ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia toimia toisin tai tietoa liikkumisen rajoituksista. Lisäksi heille aiheutuu usein muita enemmän haittaa heihin mahdollisesti kohdistuvista seuraamuksista, kuten sakkorangaistuksesta. Paitsi henkilön taloudellista tilannetta, sakkorangaistus voi merkittävästi vaikeuttaa esimerkiksi henkilön mahdollisuuksiin saada oleskelulupa Suomeen. Yhdenvertaisuusvaltuutetun tietoon on tullut tapauksia, joissa suhteellisen lievistäkin rikoksista annetuilla sakkorangaistuksilla voi olla kielteinen vaikutus oleskelulupaprosesseissa vielä vuosienkin päästä. Myös nuorille määrätyllä seuraamuksella voi olla erilaisia kielteisiä vaikutuksia myöhemmin elämässä.

Edellä viitatuista syistä on erityisen tärkeää, että poliisi valvoo rajoitusten noudattamista ensi sijassa neuvoin, kehotuksin ja käskyin.

On todennäköistä, että poliisi kohtaa valvontaa tehdessään ilman maskeja olevia henkilöitä, joilla ei ole ollut tietoa maskipakosta tai taloudellisen tilanteensa takia mahdollisuutta sellaisia hankkia. Näissä tilanteissa poliisin tulisi ensi sijassa antaa henkilölle häneltä puuttuva maski. Lisäksi poliisin tulisi ohjeistaa miten hänen tulee jatkossa toimia ja mahdollisesti mistä hän voi saada maskeja veloituksetta. Muutoinkin tulisi maskeja olla saatavilla maksutta vähävaraisille henkilöille.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, etteivät sanktiot kohdistu jo ennestään taloudellisesti vaikeassa asemassa oleviin ryhmiin ja vaikeuta heidän tilannettaan edelleen.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää lisäksi tärkeänä, että liikkumisrajoitusten aikana poliisi ja muut viranomaiset pyrkivät aktiivisesti tunnistamaan hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhreja ja ohjaamaan heidät palveluiden pariin.

On tärkeää, että ulkomaalaisten ja maahanmuuttaneiden eri kielisten henkilöiden sekä haavoittuvassa asemassa olevien kuten paperittomien kanssa asioidessaan poliisi pystyy kunkin tilanteen ja henkilön kielitaidon huomioivalla tavalla tiedottamaan ehdotetun lain mukaisista poikkeuksellisista oikeuksien rajoituksista ja velvollisuuksista.

Lain valvonnassa ja lakia koskevassa tiedotuksessa on viranomaisten noudatettava yhdenvertaisuuslaissa asetettua velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta (5 §).

Valtuutettu katsoo tarpeelliseksi, että edellä esitettyihin seikkoihin mukaan lukien yhdenvertaisuuden edistämisvelvoitteeseen kiinnitetään huomiota lakia käsiteltäessä ja sitä koskevassa mietinnössä.

Lainsäädännöstä on viestittävä saavutettavalla ja yhdenvertaisella tavalla

Ehdotettu sääntely muodostaa varsin yksityiskohtaisen, monitulkintaisen ja vaikeaselkoisen kokonaisuuden. Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että lainsäädännön sisällöstä viestitään saavutettavalla ja yhdenvertaisella tavalla, niin että viestintää toteutetaan eri kielillä, selkokielisenä sekä eri ikä- ja ihmisryhmille soveltuvalla tavalla ja ymmärrettävässä muodossa. Säännösten tehokkuus ja hyväksyttävyys suomalaisten keskuudessa perustuu pitkälti sille, että jokainen saa rajoituksista tarvitsemaansa selkeää ja riittävää tietoa. Viestinnässä on kiinnitettävä huomiota haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden saavuttamiseen.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman